

Írta: Prokai Judit

Úgy, mint otthon¹⁷

Az elmúlt években egyre gyakrabban fogalmazódott meg az a szomorú tapasztalat, hogy a gondjainkra bízottak nagy számban nem állták meg helyüket; nem tudtak visszailleszkedni az eredeti családjukba, lakókörnyezetükbe; gyermekeikkel sokszor találkoztunk újra a gondozotti körben. Ennek egyik oka az individualitást lehetővé nem tevő, praktikus ismeretek gyakorlására teret nem biztosító, a településeken belül zárt egységet jelentő, túlzottan óvó, nagy intézmények létében keresendő. Ezek megszüntetésére irányultak azok a változtatási próbálkozások, melyekre például a nyugati országok nevelési módjai szolgáltak, s John Brown kanadai projektjei. Országszerte megindult az intézmények átalakulása, az útkeresés, az adaptálási törekvés, gyakran komoly szakmai-, és egyéni érdeksérelemmel.

Sajnos az eredményeink publikálásával, széleskörű megismertetésével adósok vagyunk. Úgy érzem, hogy jószerivel csupán az informális csatornákon keresztül terjed a hír ezen kezdeményezésekről, kivéve azt az egyetlen, számomra ismert alkalmat, melyet a Szociális Szakmai Szövetség 1997. május 15-én szervezett Szolnokon.

Az említett okok miatt a szakma nem tisztázta az új típusú neveléssel kapcsolatos követelményeket, szakkifejezéseket, s elmaradt a működéshez szükséges feltételrendszer, etikai elvárások megfogalmazása is.

1993 tavaszán a fenntartó megyei önkormányzat kezdeményezésére egy tréningen, a megye intézményeinek szakemberei megfogalmazták a változtatás igényét, s lehetségesnek tartott útját. A megvalósulás ettől néhány tekintetben eltért, de – a többségében szakmai érdeksérelem mellett – mára már elmondható, hogy munkánk nem volt hiábavaló.

A változások célja az volt, hogy az eredetileg 230 személy befogadására megépített, nagy, bátonyterenyei nevelőotthont kis létszámú egységekre, családi házakra bontsuk.

1993-ban olyan rendszerről álmodtunk, mely kisebb közösségekből áll, rugalmasan, gyorsan alakítható a bekerülő gyermekek szükségleteihez, természetes közeget biztosít a gyermekkoruk megéléséhez, teljes mértékben integrálódik a helyi társadalomba, olyan praktikus ismereteket nyújt, ezekhez gyakorlási lehetőségeket is teremtve, melyek a rendszerből való kikerülés után segítik az önálló életvitelt.

1993-ban két, majd 1994-ben még egy Családház kezdte meg működését. 1996 decemberében újabb két ház, majd ez év januárjában a hatodik is beindult. A hatból 1 falun; a többi, három városi kertés-házaz övezetben van. Az igazgatóság Salgótarjában működik egy sorházi lakásban (mely szintén a megyei önkormányzat tulajdona), s ugyancsak Salgótarjában van még egy 30 főt befogadó „kislétszámú nevelőotthon”.

A családházak nem kevesebbet vállaltak fel, mint az elsődleges és másodlagos szocializációt. Az elsődleges szocializációra részben a gyermekek életkora miatt, részben a hiányosságok pótlása, illetve korrekciója miatt van szükség.

¹⁷ Prokai Judit kollégánk még a Gyermekvédelmi Törvény életbelépése előtt fogalmazta meg lakásotthoni tapasztalatait. Ebből adódóan néhány felvetésére a törvény előírásai azóta választ adtak. Sokkal több olyan kérdés van azonban, amelyre még keressük a választ, gyűjtjük a tapasztalatokat. Írását, az intézmény-átalakítási folyamatot előkészítő szakmai kezdeményezések egyik alapvető dokumentumaként ajánljuk olvasóink figyelmébe. (A szerk)

Helye a gyermekvédelmi intézményrendszerben az optimális eredeti családba való visszafogadás, az örökbefogadás, a jó nevelőcsalád után határozható meg.

Célja és feladatai miatt nem pótolhatja a kis létszámú, speciális segítséget nyújtó nevelőotthonokat sem. A rendszert szemlélve csakis az itt foglalkoztatható, jól felkészült, speciális képesítéssel rendelkező (pszichológus, gyógypedagógus, szociális munkás stb.) szakemberek támogatásával működhet megfelelő hatékonysággal, mert mindig voltak s lesznek gyermekek, kik személyiségük, viselkedésük korrekciójára, egyéni segítségre, támogatásra szorulnak akár rövidebb vagy hosszabb, tartós vagy átmeneti időszakra.

Az önállóság a házak életében nagy szerepet játszik. Azonos központi anyagi feltételek között működnek, de közöttük a mindennapokban több különbség is tapasztalható. Ezt, az eltérő felnőtt- és gyermekösszetétel mellett a különböző települési adottságok is indokolják.

A házak jelenleg 15 fő befogadására rendeltettek. A létszám meghatározásánál a manapság oly gyakran hangoztatott gazdaságosság játszott szerepet. Reményeim szerint azonban – az elfogadott törvény szelleme értelmében – kevesebb férőhellyel működhetnek majd a későbbiekben, biztosítva minden ottlakó számára a még nagyobb nyugalmat, még több időt, lehetőséget a személyközi, érzelmi biztonságot nyújtó, az egyéni szükségleteket még inkább kielégíteni tudó kapcsolatokra.

A „gazdaságosság” megítélése egyébként is megfontolandó. Vajon mi jelentse az olcsóságot? A ma nagy intézmények fenntartása helyett kisebb, emberi léptékű, kis csoportokat befogadó „családi házakra” kifizetett forintok, vagy a hatékonyabb nevelői munka eredményeként kialakítható érett személyiség, mely – reményeink szerint – biztonságosabban mozog környezetében, könnyebben megtalálja helyét a társadalomban, önálló életvezetésre képes, s nem szorul állami támogatások sorozatára felnőtt életében?

A gyermekek kihelyezésénél legfontosabb szempont a testvérkapcsolat, a testvérek együttnevelése volt. A családi jellegből adódóan azonban szerepet játszott még a széles korhatárúság, valamint a fiúk és lányok számának közel azonos aránya is.

A csoportok összetétele egyébként is heterogén. A házakban élő gyermekek között vannak enyhe fokban értelmileg sérültek, látássérültek, egyéb egészségügyi problémákkal küszködők; a családok szociális helyzete; a gyermek magatartási zavarai valamint egyéb ok miatt állami gondoskodásba kerülők.

A minden tekintetben jelenlévő heterogenitás ezen egységek, családi házak névválasztását is magyarázza. Szemben azokkal az új típusú, kis létszámú csoportokkal melyek valamilyen hasonlóság, azonosság szerint rendeződtek egybe (pl. alsó tagozatos gyermekek, középiskolások, nagykorúság előtt állók vagy azonos helységben dolgozók stb.).

Ezeket nevezem én saját szóhasználatomban „lakásotthonoknak”.

A sokféle új kezdeményezés miatt úgy érzem, hogy a szakmában szükség lenne tisztázni ezek tartalmát, s egységesíteni a fogalmakat. Bár elképzelhető, hogy a törvény életbelépésével, ezzel már elkéstünk, mert az egységes szóhasználatot alkalmaz. Én is ezeket a fogalmakat használom.

Az általam vezetett Családi ház Salgótarjában működik 1993 szeptemberétől. „Átlagosan 14, de jelenleg 13 gyermeket nevelünk. Közülük 5 lány, 8 fiú. A legfiatalabb kilenc éves, a legidősebb jelenleg tölti sorkatonai szolgálatát.

Rövid – csupán négyéves – múltunk nem ad módot az eredményesség korrekt bizonyításához, hiszen a családi házunkból még nem kerültek ki „saját nevelésű” gyermekek. A jelenleg itt nevelkedők nagy többsége már átlagosan legalább a harmadik elhelyezésként került a mostani helyére. Kibocsátott gyermekeink alig egy, két, három évet töltöttek el közösségeinkben, mely nagyon rövid idő ahhoz, hogy az előző tizenégy, tizenöt, tizenhat év hiányait pótolja, rossz beidegzéseit korrigálja. Az azonban teljes

biztonsággal állítható, hogy e rövid idő alatt is szemmel látható pozitív változások tapasztalhatók neveltjeink értékítéletében, kommunikációjában, viselkedésében stb.

A két, egyszerre induló házba három intézményből – a bátonyterenyei és a horpácsi nevelőotthonból, valamint a GYIVI átmeneti otthonából – kiválasztott gyermekek egyhetes, összeszoktató táborozáson vettek részt, s itt alakult ki a csoportok kezdeti, induló összetétele.

A mi házunkba két helyről kerültek gyermekek. A csoportok nagyobbik részét a GYIVI átmeneti otthonából vittük magunkkal, kisebbik része a megszüntetett horpácsi nevelőotthonból jött.

A Horpácsról érkezett gyermekeket az együttélés során ismertük meg. Mindannyiuknak komoly tanulási nehézségei voltak, ezért a város egyetlen kis létszámú osztályokkal működő, javarészen cigány tanulókat oktató iskolájába írtuk be őket. (Mieink között kezdetben: 6 cigány; 8 nem cigány; ma: 8 cigány, 5 nem cigány.)

Az előzőleg a GYIVI átmeneti otthonában élt gyermekek közül csak két iskolásunk volt. Az egyik a helyi kiegészítő iskolában végzett, és egy közeli város speciális középfokú intézményében szerzett időközben betanított varrónői bizonyítványt; a másik lányunk a város túlsó végén fejezte be a 8. osztályt.

Egy kisfiút az első osztály végén helyeztek át az enyhe fokban sérültek iskolájába. Csoportbeli státusza ezzel nem változott otthon. Testvére – ki szintén a házban él – ép értelmű.

Jelenleg négy gyermekünk jár már ebbe az iskolába az újabb beutalás miatt. Hárman testvérek. Befogadásukat az iskola jelzése alapján időben, közösen jól előkészítettük, ezért beilleszkedésük teljesen zavartalanul ment.

Az összetételéből adódóan, zökkenőtől mentesen élnek együtt a házban az épek és fogyatékosok.

A ház élete hasonló a civil családokéhoz. A gyermekek minden tevékenységben, a házi-, és házkörüli munkákban, a gazdálkodásban, beszerzésben egyaránt részt vesznek.

Az általános tevékenységeken és elvárásokon túl minden gyermek képességei és érdeklődése alapján vesz részt a mindennapok munkálataiban; kertészkedésben, karbantartási munkálatokban, konyhai feladatok végzésében stb.

Törekszünk arra is, hogy az egyéni képességek fejlesztésére módot adjunk. Ezt egyrészt a házban dolgozó hat felnőtt különböző érdeklődése is motiválja (sportolás, túrázás, sütés-főzés, kulturális programok, kötés, horgolás stb.), másrészt a város intézményi lehetőségeit használjuk ki (pl.: birkózás, röplabdázás, futballozás).

A csoport szoros együttélése, a mindennapok feladatai és tevékenységei mindenki számára bőven adnak lehetőséget arra, hogy elfogadhassa, értékelhesse az eltérő képességeket. Az elvárás minden gyermekkel szemben azonos: mindenki a saját szintjének megfelelően teljesítsen. Az értékelés a-lapja egyedül az egyéni képesség lehet.

Gyógypedagógusként híve vagyok az integrált nevelésnek a gyermekvédelemben, s úgy érzem, hogy a házban szerzett tapasztalataim igazolják ezirányú lelkesedésemet.

A családi házas rendszer másként nem is képzelhető el számomra, hiszen enyhe fokban sérültek ép testvérekkel a civil családokban is nevelkednek.

A fogyatékosok számára előnyös ez a természetes közeg, mert megtanulnak együtt élni képességzavarukkal, ismerik saját értékeiket, önértékelésük reálisabbá válik. Az „otthoni” közösségben lehetőségük nyílik arra, hogy kipróbálják önmagukat, megmutathassák, megmérethessék egyéni képességeiket. Evidenciaként élük meg a társadalmi érintkezés megszokott formáit. Viselkedésükben, kommunikációjukban az épekhez hasonló, maximális teljesítményre törekcsenek.

Pedagógusaik – kik gyermekeinket bekerülésük előtt is ismerték – szintén pozitív változásokról számolnak be. Elmondásuk alapján a változást nem csak az okozta, hogy kikerültek az elhanyagoló családi légkörből, hanem ez a fajta nevelési mód, helyzet is.

Bizonyítható módon az együtt-nevelés az épek számára is pluszt jelent. Érzik, tapasztalják, tudják, hogy a másság nem jelent egyben „alacsonyabb rendűséget”, s ez egymás iránti viselkedésükben, kommunikációjukban nyilvánvalóan érződik is, a mindennapokban, pedig nem feltűnő az eltérés.

Nem jelent gondot a velük való foglalkozás. Szívesen szerveznek számukra, illetve vesznek részt velük közös programokban.

A csoport szociometriai képe e tekintetben teljesen kiegyensúlyozott.

Ennek bevezetése, sikere azonban nagyon sok kritérium meglétét feltételezi.

Ezek közül néhány:

1. A felnőttek elfogadó attitűdje, mely mintául szolgál a gyermekek számára is
2. A jól időzített és előkészített befogadás, melynek érvényesülnie kell mind az egyén, mind a csoport tekintetében
3. A csoporton belüli helyes arányok megtartása
4. A sérült számára a speciális szükségletek kielégítése (pl. iskoláztatás, támogatás stb.).

A házban sohasem hangzott el nem korrigálhatóan elutasító, negatív vélekedés a „mássággal” kapcsolatosan, de nem is lett tabutéma.

Szinte az összekerülésünk kezdetétől nyíltan beszélünk a bármilyen jellegű fogyatékosokról, a cigányság helyzetéről, a velük kapcsolatos megítélésről. Ezek mindennapjaink velejárói, hiszen gyermekeink együtt élnek; a lakókörnyezetben barátokra, kapcsolatokra találtak, melyek megőrzésére nagyon vigyáznak; a városban, buszon közlekedve sok emberrel találkoznak. Pozitív és negatív élményeiket elmesélik, s megnyilatkozásaik általában nagy empátiáról, objektivitásról tanúskodnak. Eltérő véleményeiket megvitatják, egymás figyelmét felhívják minden olyan körülményre, mely az elfogadást segítheti.

A házakban háromféle státusban, 6-6 felnőtt dolgozik: házvezetők, nevelők és gyermekfelügyelők. Mindegyikben van férfi dolgozó is. Munkáltatójuk a nevelőotthon igazgatója. Munkarendjük folyamatos, heti munkaidejük 40 óra.

A felnőtt közösség kialakításánál alapvető szempont volt, hogy jól együtt tudjanak dolgozni, s legalább egy férfi legyen a teamben.

A házvezetők és nevelők felsőfokú diplomával (lehetőleg pedagógus, pszichológus illetve szociális képesítéssel), a gyermekfelügyelők többségükben érettségivel és gyermekfelügyelői szakképesítéssel rendelkeznek.

A házvezetők részt vesznek az intézmény pedagógiai tanácsában, a döntések előkészítésében.

Közvetlen kapcsolatban állnak a gazdaságvezetővel valamint a növendékügyi előadóval.

Havonta – illetve szükség szerint – házvezetői megbeszéléseket tartanak, ahol a házakat érintő gondokról, feladatokról konzultációkat tartanak. E megbeszélések állandó résztvevője az igazgató, illetve aktuális kérdésekhez alkalmanként meghívást kapnak az adott téma szakemberei. (Pl. gazdaságvezető, önkormányzati képviselők, iskolaigazgatók, gyám, családgondozók stb.)

A mi házunkban öt gyermekfelügyelő dolgozik velem. Munkabeosztásuk öthetes ciklus szerint történik, mely meggyőződésünk szerint lehetőséget nyújt a feladatok ellátásához.

1. hét: délelőtt – 8 -14 (6 óra)

2. 2. hét: délután – 14-19 (5 óra)
3. hét: - 16 – 20 (4 óra)
4. hét: éjszaka – 20 – 08 (12 óra)
5. hét: szabad – az öt hét alatt ledolgozott pihenőnapok kiadása. (Szünetekben a 2. hétre beosztott 10 -16-ig dolgozik.)

Házvezetőként munkaidő-beosztásomat a hivatali ügyintézés s egyéb feladatok határozzák meg (beszerzések, szülői értekezletek, értekezletek, tereptanári feladatok, adminisztráció és írásos beszámolók készítése stb.). Részt veszek a tanulássegítésben, házi- és házkörűli munkálatokban, helyettesítem a szabadságon, illetve táppénzen lévő kollégákat a beosztásuk szerinti műszakokban.

Külső kapcsolatok

A gyermekek hozzánk kerülése után szorgalmazzuk a vérszerinti család, rokonság értesítését a gyermek által megírt levéllel. A velük való kapcsolattartást munkánk fontos részének tekintjük, hiszen azt mindenképpen befolyásolja, s célunk a gyermek eredeti családba történő visszaillesztése.

A szakmai célokból kiindulóan lényeges feladata a családi háznak a lakóközösségekbe való beépülés. Ennek érdekében jó kapcsolat kialakítására törekedtünk a közvetlen környezettel (szomszédokkal), a település önkormányzataival, intézményeivel (általános- és középiskolákkal, óvodákkal).

Együttműködésre törekszünk a települések egyházi-, és civilszervezeteivel, gazdálkodóegységeivel stb. A makrokörnyezet életébe a gyermekeket is igyekszünk bevonni (I: Salgótarjáni Ifjúsági Tanács).

Rendkívül sok segítséget kapunk a Magyar Máltai Szeretetszolgálat salgótarjáni csoportjától, Salgótarján város Önkormányzatától, az egyik pékségtől, ahonnan napi hat kg kenyeret kapunk.

Támogat bennünket a „szomszédos” Magán Patika, kaptunk üvegedényeket a beinduláskor az Öblösüveggyártól – ebből még mindig van tartalékunk -, segítenek magánszemélyek, kisvállalkozók

Házunknak megyn kívül is van rendkívül értékes, segítő kapcsolata. 1996 őszén volt szerencsém megismerkedni a Szarvason működő Lazareus-Nec Alapítvány magyarországi képviselőjével, Dr. Gábor Évával, ki nagy érdeklődést mutatott „házunk” iránt. Az ő meghívása alapján csodálatos élményekben, emberi értékekben gazdag három hetet töltöttünk el Szarvason.

Ez idő alatt baráti kapcsolat alakult ki Prof. Dr. Manfréd Ploetz úrral is, aki az Alapítvány vezetője. A vele való kommunikációs nehézségek az üdülés végére enyhültek, s fokozódott gyermekeinkben az igény a német nyelv tanulása iránt.

A felnőttek számára pedig „szupervíziós lehetőséget is biztosít” ez az új kapcsolat, hisz mindketten pszichológusok.

1997 elejétől a Ház javára tett Alapítványra keresünk támogatókat, s számlánkon lassacskán gyűlik is a pénz.

A házak havi ellátmánnyal gazdálkodnak, melyet a házvezetők vesznek fel az anyaintézmény gazdasági csoportjától. Ennek felhasználásáról a házvezetők háztartási naplót vezetnek, s havonta számolnak el.

(Lehetőségünk van havonta 2. 500,- Ft/fő összegben kis értékű felhasználások számla nélküli elszámolására is egy erre rendszeresített nyomtatványon.)

Ez az összeg az indulásnál havi 124.000- Ft, majd 1994 márciusától 135.000,-Ft, 1996 márciusától 150.000-Ft, jelenleg pedig, 1997 februárjától 230.000- Ft.

Évente három alkalommal kiegészítő ellátmányt kapunk 4.000,-Ft/fő összegben. Ezen alkalmak: a nyári üdülés, a beiskolázás illetve a karácsony.

Ezekon kívül a téli beszerzések segítésére 4 995 októberében 30.000-Ft-ot, 1996 szeptemberétől négy hónapig havi 20-20.000 forintot kaptunk rendkívüli kiegészítésként.

A havi ellátmány összegéből nem csak a gyermekek teljes ellátása (élelem, ruházat, iskoláztatás, egészségügyi ellátás, zsebpénz, utazás stb.) fedezendő, hanem, a rezsi (víz, villany, gáz, postaköltség, irodaszer, mosószer stb.), és az apróbb javítások, javíttatások is.

Ez utóbbiak – vagyis a fenntartási költség és az apróbb javíttatások kifizetése – nehezíti a dolgunkat, de igazi gazdálkodás csak ezzel valósulhat meg.

„Úgy, mint otthon!”

A havi apanázzsal való gazdálkodás a „ház” felelőssége. A pénzfelhasználás tervezése azonban nem csak a házvezető illetve a felnőttek dolga. Ebben a – nevelés részeként – komoly szerepük van a gyermekeknek is.

Induláskor azt próbáltuk tudatosítani bennük, hogy a ház és a havi ellátmány az övék. Annyi jut belőle szórakozásra, zsebpénzre s egyéb „luxus”-ra, amennyit megtakarítanak. Éppen ezért minden havi elszámolást követően oda adom nekik a havonkénti összesítést, s „költségtervezést” kérek tőlük.

Ez kezdetben többszöri módosításra szorult – hiszen hogyan is lehetett volna fogalmuk arról, hogy ennyi pénzzel mit lehet kezdeni? –, de manapság már egyre közelebb van az általuk tervezett és a felhasznált összeg. Figyelmet fordítanak a fontossági sorrendre, s az aktuálisan várható kiadásokra is.

Vigyáznak az energiára, a meglévő tárgyainkra, eszközeinkre, s talán az sem elhanyagolható – a nevelőotthoni gyakorlathoz képest -, hogy szándékos rongálás a négy év alatt nem fordult elő.

Segíti ezt a gondolkodást az, hogy lehetőség szerint mindig velük együtt végzem a havi nagybevásárlást, a napi-, a hétvégi beszerzésekben, pedig önállóan vesznek részt.

Erre természetesen nem csak a jövőjük, hanem a jelenük miatt is nagy szükség van, mert mint mindenki, mi is egyre nehezebben élünk.

1996 februárjában az akkori három házvezető és három – akkor még a nevelőotthonban dolgozó -kolléga részvételével elkészítettünk egy „Szakmai dokumentációt a családi házak működéséhez.”

Ebben nagy hangsúlyt kaptak a gazdasági és munkajogi kérdésekkel foglalkozó részek.

Gazdasági téren a működés a-lapfeltételeként az inflációt, és árváltozásokat követő ellátmányi összeget, annak minden év novemberében való felülvizsgálatát, s a következő évre való tervezését jelöltük meg. Mielőbbi megoldásra vár egy tartalékalap képzése is, mely a már működő házak későbbi nagyobb költségigényű karbantartását, felújítását hivatott segíteni. Ennek felhasználásáról az intézmény vezetése és a házvezetők lennének jogosultak dönteni, fontossági sorrend felállítása mellett. Sajnos ez még nem áll rendelkezésre.

A négy éves tapasztalat alapján úgy érzem, hogy még nagyon sok rendezetlen területe van ennek a munkának.

Ezekből – a teljesség igénye nélkül – említek meg néhányat:

A kihelyezések és visszahelyezések problematikája

A mi jelenlegi gyakorlatunkban az egyes házakhoz történő kihelyezést a Gyám végzi. Véleményem szerint azonban ez a nevelőotthon igazgatójának kompetenciája kell legyen.

A kihelyezés előkészítésében feltétlenül vegyenek részt: a házvezetők, az igazgató, illetve a családi házakért felelős igazgatóhelyettes, a növendékügyi előadó, az érintett családgondozó, a pszichológus.

A döntésnél figyelembe kell venni: a beutalt gyermek személyiségállapotát, testvérkapcsolatát, a nevelésbe vétel várható időtartamát, a gyermek speciális szükségleteit (pl. gyógykezelés, egészségügyi ellátás, iskoláztatás, pszichés támogatás, a befogadó csoport, kor és nemek szerinti összetételét).

Meg kell teremteni a visszahelyezés lehetőségét is. Ha a családi házak feladatából indulunk ki, belátható, hogy ez a nevelési forma nem alkalmazható hatékonyan minden gyermek esetében. Általában a felnőttek létszáma, képzettsége nem teszi lehetővé a speciális szükségletű gyermekek teljes körű, szakszerű segítségét. Gondolok itt a többszörös bűnelkövetőkre, a prostitúcióval megismerkedettekre, a súlyosabb magatartási zavarokkal küszködőkre.

Tehát amennyiben már a házban töltött idő után derül ki, hogy a gyermek számára nem megfelelő az elhelyezés, ez megváltoztatható legyen anélkül, hogy sértené bárki intézkedési jogkörét.

Tapasztalataim szerint a rendszerből való kikerülés gyakorlata is megérett a változtatásra. E tekintetben csak reményeink lehetnek, hogy az elfogadott törvény segítséget nyújt ehhez.

Problémásnak érzem a még gyermekkorúak bennrekedését. Szinte a bekerülés pillanatában eleve elrendelésszerűen tudni lehet, hogy gondozásban maradnak nagykorúságukig. Azon túl, hogy maga e tény sem szolgálja a gyermek érdekét, a további problémát az jelenti, hogy az esetek nagy részében fellazul, vagy teljesen elvész a szülői házzal, rokonsággal való kapcsolata. A nagykorúság elérése után ezért jórészt, továbbra is a gyermekvédelem intézményeiben marad a fiatal felnőtt. Ez a házaknál esetenként „bedugulást”, illetve kedvezőtlen életkori eltolódást okozhat.

1. Munkajogi kérdések

A folyamatos munkarend miatt számos rendeznivaló akad, pl.:

- a napi munkaórák száma, annak korlátozása. Ha engedélyezhető lenne a pihenő- és munkaszüneti napokon a 24 órás szolgálat, úgy, egyrészt pl. nyolcórás napközbeni átfedéssel két ember dolgozna, a többiek pihennének, másrészt kevesebb lenne a kiadandó szabadnap, ami a szorgalmi időben a tanulássegítés miatti átfedést (két ember párhuzamos jelenlétét) sem akadályozná.

A különböző intézményekben dolgozó kollégáktól tudom, hogy változó a munkaidőkeret meghatározása. A mi gyakorlatunkban negyven órás munkahéttel számolunk, függetlenül attól a tényről, hogy a mindennapokban számtalan olyan feladat van, melyet a ház jellege miatt fel kell vállalni, ugyanakkor nem tartozik közvetlenül a gyermekcsoportban töltendő idő kategóriájába (pl. iskolai ünnepek, rendezvények, fogadóórák; egyéb elfoglaltságok; adminisztrációs teendők).

Ez mindenkit, de különösen a házvezetőket érinti.

A gyermekcsoportban letöltendő 30 óra után maradó 10 órában vajon elláthatók-e azok a feladatok, melyeket el kell végezni? Gondolok itt a gazdálkodással járó beszerzési- és adminisztrációs feladatokra, a gyermekek személyi anyagának karbantartására, a

munkaszervezéssel járó feladatokra, s alapvetően arra a kapcsolattartási, menedzselési feladatkörre, mely segíti a ház integrálódását, működését.

Úgy gondolom, hogy ezzel a kérdéssel összefügg a következő gondolat, a dolgozói létszám. Mielőtt bármit is tennénk, meg kellene gondolni, hogy ezek a funkcionális családmódok milyen családot modellezzenek? Ha olyat, amelyből a gyermek kikerült, akkor egy fő is sok. Ha az optimális családot szeretnénk megközelíteni, ahol nem „kulcsos” a gyerek, nem maga teszi fel a borogatást, s készít teát, ha lázas, ahol jut idő megkérdezni, hogy mi volt az óvodában, iskolában, melyik fiú vagy leány a legújabb „nagy ő” – akkor azt hiszem belátható, hogy sem három, sem félemberekkel nem lehet ezt csinálni.

Hallottam már 4-ről, s felenként felfelé lépdelve öt és felet.

Mi – Nógrád megyében – hatan vagyunk egy-egy házban. Arra törekszünk, hogy a folyamatosság és állandóság jellemezze a felnőtt létszámot. Ezt a gyermek biztonságérzete követeli meg. A rövidebb idejű távollétek miatti hiányt mi magunk oldjuk meg, a hosszabb - hónapokig tartó – helyettesítéseket olyan kollégákkal próbáljuk biztosítani, akik a gyermekeket, a szokásainkat, az elvárásainkat ismerik.

Rendezendő lenne az is, hogy milyen munkáltatói és gyámi feladatok oszthatók le a házvezetőknek. Vagyis feladataink hozzárendelt jogkörök nélkül, melyek e körbe tartoznak, ilyen, pl. a munkaidő elosztásának készítése, szabadságok egyeztetése, túlóra- és helyettesítési lehetőség igénylése, engedélyezése, nyilvántartása, elszámolása; a törvényes képviselőhöz (pl. bűnyűben) vagy a vagyonkezeléshez nagyon nem ragaszkodnék, de elképzelhetőnek tartom egy korrekt rendszerben (az igazgatás és házvezető relációjában) az orvosi kezeléshez való hozzájárulást, vagy a pályaválasztási jelentkezési lap aláírását, szabadságengedélyezést.

Úgy gondolom, nem mondok újat senkinek, amikor a feladat minőségének és mennyiségének megnövekedett voltát említem. Éppen ezért rendkívül fontosnak tartom, hogy intézményesen biztosított (mondhatnám kötelező) legyen a szupervízió, a továbbképzés, tapasztalatcserék lehetősége, s az ezeken való részvétel. Ezek elengedhetetlenek a dolgozók lelki egészsége, a kiegészítés megelőzésére, s egyáltalán a gyermek érdekében.

Szervezett keretek nélkül ezt ki-ki, önmaga megoldani, ezek költsége és a dolgozók anyagi feltételei miatt nem tudja.

2. Bér

A pótlékok rendszerébe be kellene venni a „házpótlékot”, vagy valami hasonlót, ami az elvégzendő plusz feladatokért adható, a feladat végzéséig a házakban dolgozóknak (nálunk ez most 6.000,- Ft a nevelők és gyermekfelügyelők számára egységesen).

Házvezetői pótlék legyen adható a pénzkezelés és egyéb „vezetői” feladatokért (ez 11.800 – Ft)

Egységes jogértelmezésre szorul a folyamatos munkarenddel járó műszakpótlékok, távolléti díjak fizetésének rendje, valamint a pihenőnapokon végzett munka díjazása. Ezeket a Munka Törvénykönyve ugyan szabályozza, mégis a gyermekvédelmi gyakorlatban megyén belül is eltérő ezek elszámolásának módja.

3. Gazdálkodás

A már említett ellátmányi értékállóság biztosítása; a tartalékalap létrehozása; az adminisztráció egységesítése: – leltározás – selejtezés kérdése, pl. üvegedényeknél,

ruhaneműknél (ami kicsi az egyiknek, „öröklök” a kisebbek; a selejt nedvszívóból portörölő, felmosó ruha lesz).

Közegészségügyi előírások felülvizsgálatára is mielőbb szükséges sort keríteni, hiszen a jelenlegi intézményi előírások lehetetlenné teszik az alaptevékenységet, az a-lapfeladatok ellátását (l: állattartási tilalom, konyhaüzemeltetés, étkeztetés stb.) illetve nagymértékben – engedtesen meg a minősítés – feleslegesen nehezíti a dolgozók munkáját (fertőtlenítés, ételminta elrakás). Arról már nem is beszélve, hogy az előírásoknak megfelelő épületet nem is találnának, gondoljunk itt a raktározási előírásokra (fehér-, és fekete mosogató, földes áru raktár stb.)

Megyénkben – remélhetően hamarosan – újabb változással várhatóan befejeződik a gyermekvédelmi intézményrendszer negyedik éve tartó átalakítása.

A Közgyűlés döntése alapján november 1-jétől egységes rendszerré válik a jelenleg külön-külön működő GYIVI és két nevelőotthon. Az intézmények közös igazgatás alá kerülnek „Nógrád megye Önkormányzatának Gyermekvédelmi Központja” néven. Abban bízunk, hogy ez megkönnyíti a gyermekek ügyeinek intézését, a gazdálkodás arányosságát s feladathoz igazodó pénzelosztást.

A végleges és megnyugtató megoldásra egyébként is nagy szükségünk van, hiszen az elmúlt négy évben megélt sok bizonytalanság – olykor átgondolatlan szakmailag indokolatlan, átszervezés, költözködések sora – próbára tette mindannyiunk tűrőképességét.